

samoumre i. dr., bode spolnila svoj namen, »zabavo in pouk«. Da sedaj ne nahajamo po novelah tistih stokov in zdihljejev, tistega tugovanja in jadikovanja, uže to je lep napredek v naši literaturi. Ur.)

Slovenska „Glasbena Matica“ v Ljubljani je za leto 1880 na svitlo dala »Odborovo poročilo« in naslednje muzikalije: 1. Koncertna kadrilja od dr. Benjamin Ipavca $1\frac{1}{2}$ pole = 11 strani; 2. VII. zvezek moških zborov in čveterospbevov tudi v partituri, obsega 6 napevov na 2 polah = 16 strani, 3. VIII. zvezek moških zborov in čveterospbevov tudi v partituri, obsega 6 napevov na 2 polah = 16 strani in 4. »Lavorike«, zbirko slovenskih napevov za moške glasove, obsega 42 pesni za vsak glas posebej, skupaj $16\frac{1}{2}$ pole in ovitek. Vseh muzikalij je torej 22 pol. Od teh je odbor vsem ustanovnikom in članom, naj so plačali svoj prinos za l. 1880, ali pa da so bili na dolgu, razposlal uže meseca julija p. l.: Koncertno kadriljo in prvo polo vsacega glasu Lavorike. Kdor je pa za 2 ali več let z doneskom na dolgu, nij dobil ničesa, kar naj bode društvenikom prijazen opomin, da naj zaostale doneske kmalu pošljejo blagajniku »Glasbene Matice« g. F. Stegnarju. Kdor je še na dolgu z letnino, je dobil »Odborovo poročilo« pod križnim ovitkom meseca decembra p. l. Redni plačniki dobijo v kratkem vse, kar jim še gre, ako se to uže nij zgodilo. Nekateri gg. člani reklamujejo I. polo »Lavorike« a gotovo se jim je uže poslala, če so dobili sedaj namestu 16 pol samo 12 pol »Lavorike«. Končno prosimo še posebno one gg. društvenike, ki so dobili prvo polo »Lavorike« a nadaljevanja ne, da naj jo pošljejo nazaj pod križnim ovitkom, ako ne mislijo še dalje ostati društveniki, ker bi »Glasbena Matica« potem morala skoro 100 nepopolnih zbirk na veliko škodo svojo zavreči.

Odbor „Glasbene Matice“.

Različnosti.

„New-York Gazette“, liberalen organ, je pisala pred nekaj časom: Ves svet se čudi temu, da je toliko hudodelcev iz mladinske dobe, in nekateri na pol odrasli dečki so tako zviti, prekanjeni, kakor so navadno le zastareli in osiveli hudodelci. — Tako pa ni le v New-York-u. Iz letnega sporočila deržavne uječe v Ohio se vidi, da je bilo l. 1879 od 601 možkih kaznjencev, njih 241, skoraj da polovica, od 14. — 21. leta. Tudi izkazi drugih kaznilnic imajo jednake neprilicne razmere. Posebno povdarja to stvar poročilo iz Filadelfije. Ravno v nasprotji s splošnim mnenjem, da šolsko izobraženje odvrtačuje zločinstvo, terdi se v tem poročilu, da je to komaj splošno resnično, a le tedaj, ako se dopušča veliko izjem. Uradnik v tej uječi terdé, da so šolski otroci le jednostransko izobraženi, ter da nimajo veselja do dela ali sploh, da bi se naučili kacega rokodelstva. Predikant v tej uječi tudi govori o splošni pomankljivosti pri pouku, poudarja pa posebno to, da večina kaznjencev ni imela nikoli kakega veroizpovedanja, ali če so spadali h kaki veri, odpovedali so se taisti pred več časom. — Ako to skupaj vzamemo, pridemo do tega, da uradniki po uječah šolskega izobraževanja ne smatrajo za vračtvo zoper zločinstvo, in iz tega se da sklepati, da ima tako šolstvo mnogo bistvenih napak. — Kaj pa otrokom manjka, tega naravnost nočejo povedati, vendar posrednje priterdijo, da se preveč gleda na vednost in učenje, a premalo na požlahnenje serca. — V Ameriki so namreč javne šole — (občinske šole) — brezverske, a katoliki povsod,

ako količakj morejo, ustanove verske šole, katere pa, se ve da, sami morajo vzdrževati. — Oburnimo to na naše šolske razmere, in o tem, kar si skušajo drugej, presojujmo naše stanje!!

Katoličanstvo na Angležkem. Od l. 1850, ko so ranjki papež Pij IX. vstanovili zopet cerkveno vlado (hierarhijo) na Angleškem, napreduje katoliška cerkev od dné do dné od leta do leta. — Po uradnih poštevih je bilo konca leta 1850 in z začetkom l. 1880 na Angležkem

	škofj,	mašnikov,	moških samostanov,	šolskih otrok,	cerkva.
1850:	8	826	17	24.000	597
1880:	14	1962	134	204.752	1175
Prirastlo:	6	1136	117	180.753	578

Z reformacijo je bila cerkvena vlada (hierarhija) v 16. stoletji zaterta in zadnja dva škofa sta bila: Tomaž Wathon iz Lincolna, 22 let je bil v uječi in umerl l. 1548, in Tomaž Goldwell od sv. Asofa je živel tudi toliko časa v pregnanstvu ter umerl v Rimu. Od l. 1559 do 1685 tedaj 111 let so bili katoliki skoraj vedno brez škofov. L. 1815 je bilo v Londonu, ker ste sedaj 2 škofiji, le 12 bornih odstranih kapelic. Nekaj vsled naselovanja Ircev nekaj pa vsled spreobrnjenja se je število katolikov pomnožilo od 150.000 do 1,250.000. Cele občine v Londonu in tudi po deželi so iz spreobrnjenih; tudi veliko duhovnov je med njimi. Sicer se po namešanih zakonih mnogo katoliških otrok izgubi. Šestindvajsetero je duhovnih redov, mimo prejšnih desetero, samostanov je za 120 več od poprej, le-ti oskerbujejo 180 cerkva. Iz mej teh je največ jezuitov in benediktincev, prvih je 204, vendar nekaj jih je po misijonih v Afriki in Indiji. Redovi in kongregacije so ustanovili v dvajsetih 400 občin (cerkvenih), s cerkvami so večidel tudi šole postavili.

Naj bolj veselo pa je, da se je število šolskih otrok od 24.000 naraslo na 204.752! A katoliki so šole postavili, učitelje plačevali sami, a ne država. Vlada je dala pretečeno leto podpore dobrim katoliškim šolam 2,245,523 mark, a katoliki sami so dali za elementarne šole 20 milijonov mark. Ko je kardinal Manning pred desetimi leti iskal otrok, ki izrastejo brez šolskega pouka in za nje šole zidal, dali ste plemeniti katoliški rodovini Norfolk in Bute 80.000 liber šterling. (Sicer pa v tem primeri »Učit. Tov.« p. l. 22. list stran 351.)

Kristusovo terpljenje se za denar igra. Da le kaj nese, mislili so si v Ameriki, ko so slišali, s kolikim vspehom se pasijonska igra v Oberammergavu na Bavarskem predstavlja. V San-Francisco so pervikrat to igro spravili na oder, a propali so. Sedaj pa mislijo to igro spraviti na oder v Novem Jorku, in če bode kaj neslo, po drugih večih mestih v deželi. Temu pristavlja nek časopis to-le: V Oberammergavu igrajo Kristusovo terpljenje vsako deseto leto iz obljuje. Gledišni igralci so priprosti kmetje, ki slove zarad pobožnega življenja, in drama jim je versko opravilo. To dopada tudi takim, ki bi sicer ne gledali takih iger. Ni pa verjetno, da bi igra dopadala, ako jo igrajo navadni gledišni igralci in jo snujejo iz denarne spekulacije. — Zakaj nam dopada petje nedolžnih otrok, zakaj se petje iz otročjih gerl veliko milejše glasi, zakaj je po samostanskih cerkvah cerkveno petje veliko bolj ganljivo, kakor drugod? Kar iz serca pride, k sercu gre.

„Nemški Schulverein“ šteje vže 27.000 ndov, med temi več nego tisoč ustanovnikov; na južnih Tirolih podpira 5 nemških šol, v neki vasi je dal 2000 gl. za šolsko zgrado.

V Parizu je m. decembra voz hodil od šole do šole in tam pobiral britke martre in spleh kar je bilo svetih podob. 21. decembra je vprašal francoski senator Buffet zaradi odstranjenja sv. razpel, ter je pristavil, da je tako ravnanje zaničevanje kerščanske vere učencev. Poučni minister Ferry je rekel, da nikjer v šolskih postavah ni zapovedano, da bi imele svete podobe viseti po šolah, šola mora imeti neutralen in svetel, a ne verski znak. — Starašinstvo vendar ni bilo tega mnenja, in je z 150 glasovi zoper 80 izreklo svoje obžalovanje nad takim ravnanjem. — Kedaj se bodo neki ljudem oči odperle, kaj pomeni to brezverska šola?

Naj daljši most v Evropi je čez reko Volgo na Ruskem. Volga je največa reka na Ruskem, in tudi v Evropi, po nji je prav živa trgovina, vzlasti od l. 1870, od kar so mnogo velikih ladij stesali za prevoz ljudi in blaga. Po reki sedaj brodi nad 700 vaporov in 5000 manjših bark. Dasiravno pa je kupčija po reki gori in doli tako živa, vendar je bil na 385 nemških milj le jedin most preko reke pri mestu Tver. Konec leta 1879 so pa izročili prometu še drug več most, ki veže dvoje mest Sisran na desnem bregu (gub. Simbirsk) in Samara na levem bregu (gub. Sumara). Jeseni l. 1874 so naredili načrt mostu; za grajenje je bil obrok 5 let, in most velja 4,600.000 rubljev. Most ima 12 nog (stebrov) v vodi in dvoje na obeh bregovih, a ni obokan, marveč železen, kajti od stebra do stebra je železno omrežje, ki tehta vsega skupaj 6,930.000 klgr. Pri navadni vodi je 30 metrov nad vodo, spomladi pa, ko sneg kopni, je le 17 metrov od vode do mosta, a tudi tačas je dosti višočine za barke. Most se zove Aleksandrov; po njim gre orenburška železnica iz Azije v Evropo, a železnica ima le jeden tir. — Na Ruskem je vse velikansko!

Iz francoskih šol. „*Triboulet*“ poroča: Zvedeli smo, da je prišel šolski nadzornik v občinsko šolo in je prepovedal otrokom moliti pred in po šoli. Komaj neha nadzornik, kar se vzdignejo vsi učenci ter zakličejo: »Naj živi Bog, naj živi vera«. „*Françe*“ naznanja, da so se uperli učenci v pripravljavni šoli, več nego sto otrok se je branilo, priti v šolo, in ko so jih hotli prisiliti, da naj ubogajo, rajši so pustili zavod. Večina starišev teh otrok prebiva na kmetih, tedaj se jim je to naznanilo.

Sežansko-Komensko učiteljsko društvo je imelo 13. t. m. prvo odbo-rovo sejo. Društvo to, je prvo učiteljsko na Primorskem. — Poseben namen tega društva je v §. I. č. c) Podpiranje verlih učencev, izstopivših iz ljudske šole. — §. IV. pa se izraža tako: Pravi ud more biti vsak javni šolski prijatelj, kateri hoče društvo materielno ali duševno podpirati, vendar nam §. VI. pove, da podporni in častni udje imajo pravico pri skupščinah vsega vdeleževati se, kakor pravi udje, samo glasovanja ne.

Na Goriškem je 1) V okraju Goriške okolice 44 rednih, a 18 šol za silo. 2) V Tolminskem okraju 13 rednih, a 28 šol za silo. 3) V Gradiščanskem okraju 4 redne, a 5 šol za silo. V Sežanskem okraju 26 rednih, a 9 šol za silo. »Soča.«

Ljudske šole na Dunaji. (Statistična data.) L. 1869 je bilo na Dunaji ljudskih šol 78, l. 1879 pa jih je bilo 124; med temi je bilo 28 meščanskih šol, 44 deških, a 47 dekliskih šol in 5 oboje spolnih. Šestrazrednih je 59; osemrazrednih je 31, sedemrazrednih je 24; druge so imele manj kakor po šest razredov. Večina teh šol je imela vstrične razrede. Poučevalo se je v 1045 sobah. — Znatno je tudi število učencev. L. 1869 je bilo na Dunaji 35.613

učencev, a s koncem l. 1879 pa 61.072. Učencev je tedaj za 25.459 več; tedaj za 71½ odstotkov več. Od teh 61.072 učencev je bilo dečkov 29.537, a deklic 31.485. Po veroizpovedanji je bilo konec leta nad 52.300 katolikov, 31 vztočnih Grekov, 1091 evangeljskih in 7593 židovskih otrok, po jeziku je bilo 55.862 Nemcev, 3588 Slovanov, 1423 Madjarov in 199 drugih narodnosti. Učencikov je prirastlo od l. 1874 do l. 1879 od 862 do 1199, t. j. za 39½ odstotkov. Teh je bilo l. 1879 ravnateljev 33, nadučiteljev 82, začasnih 12, meščanskih učiteljev 140, ljudskih učiteljev 426, in podučiteljev 162; izmed ženskega učit. osebja je 1 nadučiteljica, 33 meščanskih učiteljic, 148 ljudskih učiteljic in 162 podučiteljic. Telovadili so na 86 krajev in učiteljev telovaje je bilo 359. — V pretečenem desetletji se je izdalo za šolske građe 4.725.996 gl. 28¼ kr., za njih obstanek 4.153.151 gl. — L. 1879 je bilo učiteljskih plač 1.402.859 gl. — Mesto Dunaj je izdalo za šolstvo 1869. leta 633.773 gl., a l. 1879 se je narastlo na 2.522.124 gl., vsega skupaj v pretečenem desetletji 17.760.106 gl. — L. 1869 je stal občino posamezen učenec 13 gl. 83 kr., l. 1879 pa 33 gl. 90 kr.

Vse je preštel, pretehtal in premeril. (cf. »Učit. Tov.« št. 1.) Poglavitna sila, ki tukaj (pri potresih) deluje je po P. Kolbergu ta, da se oblok zemeljne skorije prestavlja in premestuje. In res, ako je trdna zemeljna skorija le velikanski oblok nad žarno-tekočim notranjim v zemlji, mora skorija podveržena biti istim postavam, ki pritiskajo na obloke. — P. Kolberg dokazuje učinke te sile na stiskanji leda po tečajnem morji, led se vzdiguje in udara, nareja valovite verste gričev; ustvarja debele, celoskupne celine; stresa se med silovitimi udarci, začuje se podzemeljski grom in otlo nabobnenje vsake verste, da se celo bruha kakor ognjemetne gore. Kedar namreč iz silovito tlačanih razpok voda kviško brizga, zgosti se v zimskem zraku sopar v megle, ki se jednako velikanskim parnim stebrom belosnežene barve veličastno k nebu vzdigujejo. Te prikazni so podobne vulkanskim, sila pa, ki vse to vzrokuje, je porazen (horicontalen) tlak ledenih plošč. (»Mechanik der Erde« se imenuje učeno delo, katero spisuje P. K., in ako to srečno izpelje, bomo imeli knjigo, ki se sme vverstiti Humboldt-ovemu »Kosmos«.)

D o p i s i.

Iz Dolenjskega, dné 5. jan. (Franciskani, učitelji na ljudskih šolah.) V kamniški in novomeski ljudski šoli podučevajo očetje franciskanje. Koliko dobivajo odškodovanja za svoj trud, poročal je svoje dni »Slovenski Nar.«, ko bi dobivali novomeski in kamniški franciskani učitelji na ljudskih šolah ljudskim učiteljem določeno plačo, stala bi ljudska šola v Novomestu 2000 gld. in v Kamniku 2000 gld. na leto, skupaj 4000 gld., tedaj v 10 letih 40.000 gld. Vsak učitelj franciskan pa dobiva za svoj trud na leto okoli 33 gld., tedaj vsi učitelji franciskanje na eni šoli 165 gld. leto in dan. Hvaležni moramo pač biti tem gospodom, da nam toliko denarja prihranijo na leto.

Očita se jim tudi, da nimajo učiteljske preskušnje ter ne pojma o pedagogiki. Duhovnik, ki študira celih 8 sol na gimnaziji in 4 leta v bogoslovji, ima vendar toliko sposobnosti in toliko omike v peti, kakor napihnjen nemčursk učitelj v možganih. Kar se pa pedagogike tiče, je vsak duhovnik, tedaj tudi franciskan, izprašan v bogoslovji v »pedagogici generali«, tedaj ve zmirom toliko pedagogike, kakor je dober učitelj potrebuje na ljudski šoli.